

ДНІПРОВА ЧАЙКА

Дніпрова Чайка (Людмила Василевська, 1862 — 13-III 1927) помітна й оригінальна постать в українській художній літературі кінця XIX—початку XX сторіччя, на жаль, мало відома масовому читачеві. Це сталося, поперше, тому, що критика приділяла творчості письменниці менше уваги, ніж вона на те заслуговувала, а, подруге, тому, що надмірно скромна оцінка власної творчості самою письменницею не сприяла популяризації її творів, які іноді доводилося діставати від письменниці для друкування лише після настійних вимог.

На українську літературну ниву Дніпрова Чайка вийшла в 80 роках, у часи найчорнішої реакції та переслідувань усього, що бодай найменшою мірою зв'язане з українством. Працювала письменниця довгий час і залишила невелику, але цінну ідейною й художньою стороною літературну спадщину: оповідання, художні мініатюри, поезії, лібретта дитячих опер, переклади творів західноєвропейських письменників.

Дніпрова Чайка прилучилась до лав молоді української інтелігенції, славної багатьма іменами на різних ділянках громадської роботи. Це була інтелігенція нового типу, відмінна від аполітичних культурників попереднього періоду, які відкладали до слушного часу справи широкого громадського характеру і віддавались виключно нагромадженню культурних цінностей. Вісімдесятники продовжували боротьбу попередників, розширюючи її проблематику,

удосконалюючи її тактику. Наші вісімдесятники були (на противагу інтелігенції російській 80 років) люди енергійної цілеспрямованої акції, палкого громадського темпераменту, досить чіткого світогляду (як Грінченко, Франко, Л. Українка). Це були нечисленні, але випробувані сили, загартовані широким досвідом громадської боротьби на Наддніпрянській і Західній Україні.

Однією з кращих представниць цієї інтелігенції в літературі кінця XIX—початку XX сторіччя була Дніпрова Чайка. Ранні свої твори, з селянською тематикою переважно, авторка дуже вдало використала для пропаганди гасел молодого українського народства. Продовжуючи кращі традиції українського реалізму, вона внесла чимало нового в тематику, систему образів, добір художніх засобів.

Тільки глибоке почуття спорідненості з народом могло надхнути такі правдиві, яскраві, пам'ятні образи, як в оповіданні «Вольтер'янець», де авторка змальовує допитливого селянина і його шукання відповіді на питання, що цікавили кращі уми людства, або образи селян в оповіданнях «Чудний», «Чи сквитались?», де авторка переконливо підкреслює природну шляхетність почувань у наших простих людей і доводить потребу тісного єднання інтелігенції з селянством. В образах інтелігенції в оповіданнях «Тінь нестворених істот», «Уночі» авторка, піддавши осудові половинчастість, ба й цілковиту байдужість до народньої справи, властиву певній групі інтелігенції, рішуче закликає до подвигу, до служіння всією душею своєму народові.

З боку художнього оповідання Дніпрової Чайки, особливо ранні, свідчать про спорідненість їхню з творами представників українського побутового реалізму. Але пізніші оповідання вже помітно позбавлені етнографізму, відзначаються також посиленням психологічної характеристики персонажів, старанною роботою над удосконаленням стилістичних засобів, дбайливим мовним добром, придатним для відображення тонких психологічних переживань і далеким від примітиву побутовців.

Для втілення художньої майстерності письменниці велике значення мала її обізнаність із літературою Заходу. Заслугою Дніпрової Чайки є те, що вона збагатила нашу літературу новим жанром, давши цим художніх мініатюр, творів значної поетичної сили й витонченої форми.

Цей жанр письменниця використовувала для викладу найглибших своїх переживань, поглядів, думок. Беручи темп, що хвилювали тогочасну громадськість, Дніпрова Чайка розгортала їх на сюжетах із життя природи, старовинних легенд, зручних для художньо-філософських узагальнень. «Нема прощення зрадникові громадської справи»,—робіть висновок читач із «Буревісника», і довго згадуватиметься йому образ непохитного, розумного, чесного ватажка ліда Трохима, а разом з ним і честюлюбця Гордія, який спричинився своєю зрадою до загибелі громади. «Для батьківщини, її слави, гідності належить віддати і життя, і душу» — думаємо ми, закінчивши мініатюру «Мара», в якій дано сильний, художньо викінчений образ

геніяльного митця, що знищив свої твори, аби не вславити ними переможців над його батьківщиною: «Краще смерть, ніж ганьба життя в неволі» — приєднається до чотирьох сестер-бранок читач, закінчивши «Тополю».

Художні мініатюри Дніпрової Чайки — гімн боротьбі за волю батьківщини, оспівування героїчних борців за її визволення, документ протесту проти дикої гнітючої російської дійсності. За формою це казки, легенди, в центрі яких є сильна героїчна особа; мова мініатюр — піднесена, патетична. Образ дівчини-чайки, що не пошкодувала життя для порятунку «чубатих звиязців», геніяльного митця, що гине з своїми творами, не спокусившись принадами, запропонованими йому переможцями, та багато інших — це емоційні і досить чітко різьблені образи, що надовго фіксуються в уяві схвилюваного читача. Вражають гарячі фарби палітри автора «Морських малюнків» і форма, витончена до останньої риски.

Звертаючись думкою до світлого образу поетеси в день її смерті, ми згадуємо її слова, сказані при похоронах Грінченка:

«Ми проспівали «вічну пам'ять», засиплемо землею труну і квітами укріємо,—та то не все:

Повинні ми покласти зверху присягу на працю і єднання, на вірність Тій, що вік йому була, як дивний прапор сили».

Н. ВОЛИНЕЦЬ.

«НОВА УКРАЇНА», ч. 51 (68).
П'ятниця, 13 березня 1942 р.